

4/2016

47. vuosikerta
Kasvatusopillisen aikakauskirjan 153. vuosikerta
Kasvatus ja koulun 102. vuosikerta

Kasvatus

Pääkirjoitus

Arto Jauhiainen – Juhani Tähtinen 295 Kasvatus kantaa

Artikkeleita

Laura Kajovaara – Miia Raivio 298 Opettaja ja koulukiusaamisen
– Timo Ahonen – Noona Kiuru osallistujaroolien tunnistaminen

Jenni Alisaari – Leena Maria Heikkola 313 Laulamalla sujuvuutta
suomenoppijoiden
kirjoittamiseen

Anna Veijola – Jukka Rantala 327 Kalifornialaisnuorten historian
tekstitaidot arvioinnin kohteena

Raili Hildén – Najat Ouakrim-Soivio 342 Kaikille ansionsa mukaan?
– Juhani Rautopuro Perusopetuksen päättöarvioinnin
yhdenvertaisuus Suomessa

Kolumni

Hannu Simola 358 Koulutus ja voiton maksimointi

Puheenvuoroja

Timo Jalonen 361 Tasa-arvoisen peruskoulun harha

Anne Laiho – Annukka Jauhiainen 366 Sukupuolitietoinen opettajankoulutus
eriarvoistumisen vastavoimana

Reetta Mietola 370 Keskeneräistä tasa-arvoa?
Koulutuspolitiikassa piiloutuva
vammainen

Arto Nevala 376 Siitä puhe, mistä puute?
Korkeakoulutuksen tasa-arvo
historiallisena ja ajankohtaisena ilmiönä

Päivi Siivonen 382 Sosiaalisten erojen rakentuminen
koulutuksessa ja työelämässä

Satu Tuomainen 387 Kuka haluaa AHOTia yliopistoissa?

Kirja-arviointeja

Pauli Arola 391 Tiedon, pääoman ja
markkinavoimien metropoli

Ari Haasio 394 Media kodin arjessa

English Summaries

397

Kirjoittajat

399

Kasvatus kantaa

Kasvatuksen viisivuotisen päätoimijakautemme lähestyessä loppuaan haluamme luoda silmäyksen lehtemme historiaan sekä arvioida sen nykyistä tilaa ja tulevaisuuttakin. Tarkastelussa hyödynnämme KK Paula Vitien kanssa analysoimaamme tutkimusaineistoa, joka kattaa kaikki vuosina 1990–2104 lehdessä julkaistut tiedeartikkelit (n = 614).

Aikakauskirja Kasvatuksen juuret ulottuvat aina puolentoista vuosisadan päähän: lehden alkusolusihän lasketaan *Kasvatusopillinen aikakauskirja* (*Tidskrift utgiven av Pedagogiska föreningen i Finland*), jonka ensimmäinen numero julkaistiin vuonna 1864. Lehden julkaisemisen aloittamiselle oli vahva sosiaalinen tilaus, olihan vuosisadan jälkipuolisko koululaitoksemme voimakkaan kehittymisen aikaa. Vuosisadan loppupuolella syntyi myös muita alan lehtiä, jotka keskittyivät ennen kaikkea koulukasvatukseen, kuten *Koti ja koulu*, sekä paljolti opettajien ammattilehtinä toimineet *Kansakoulu* ja myöhemmin *Kansakoulun lehti*. Näiden julkaisemisen aloittaminen kuvaa hyvin, kuinka kasvatusalan yhteiskunnallinen merkitys ja myös alan ammattikuntien aseman vahvistuminen 1800-luvun loppupuolella ja seuraavan vuosisadan aikana oli merkittävää.

Kasvatusopillinen aikakauskirja yhdistettiin vuonna 1970 Jyväskylän yliopistoyhdistyksen julkaisemaan *Kasvatus ja koulu* -lehteen, joka sekin oli ilmestynyt jo vuodesta 1914. Samalla lehti sai nykyisen ytimekkään nimensä. Pidemmän historiankaaren mukaisesti laskettuna menossa on tällä hetkellä siis lehden 153. vuosikerta. Kasvatus-nimelläkin ilmestyy nyt jo 47. vuosikerta.

Alkuvaiheessa Kasvatus suunnattiin edeltäjiensä tavoin selkeästi kahdelle yleisölle: alan tutkijoille ja kenttäväelle. Linjaus nosti tutkijapiireissä kuitenkin jo tuolloin kritiikkiä. Toisten mukaan julkaisusta olisi pitänyt alusta alkaen kehittää selvemmin tiedejulkaisu. Kasvatuksen ensimmäinen ja pitkäaikainen (1970–1978) päätoimittaja Matti Koskenniemi kuitenkin tähdensi ensimmäisessä pääkirjoituksessaan, ettei julkaisu voinut olla suunnattu pelkästään alan ammattilaisille, sillä hänen mukaansa kasvatus oli ”koko kansan kysymys”. Lehteen tulikin tämän mukaisesti kaksi osastoa, tieteellinen ja laajemmalle lukijakunnalle suunnattu yleinen osasto. 1980-luvulta alkaen Kasvatusta ryhdyttiin kuitenkin kehittämään määrätietoisesti tiedejulkaisuna. Aikakauden yleisiä tiedepoliittisia linjauksia noudatellen vuonna 1989 siirryttiin tiedeartikkelien vertaisarviointijärjestelmään. Kotimaisittain tarkasteltuna Kasvatus ei suinkaan edennyt tässäkin asiassa jälkijunassa, sillä vasta tuolloin suomalaisissa tiedelehdissä siirryttiin yleisemminkin referee-käytäntöön. Esimerkiksi vuonna 1984 tieteellisten seurojen julkaisuista vain noin viidennes käytti toimituksen ja seuran hallituksen ulkopuolisia asiantuntija-arviointeja. Viisitoista vuotta Kasvatuksen tiedeartikkeleita arvioi vain yksi referee, kunnes vuonna 2004 siirryttiin nykyiseen kahden vertaisarvioitsijan käyttöön. Vuonna 2015 Kasvatus sai oikeuden käyttä

Tieteellisten seurain valtuuskunnan vertaisarviointitunnusta. Näin Kasvatuksesta kehkeytyi parissa vuosikymmenessä sellainen tiedelehti, jona me sen nykyisin tunnemme.

Kasvatuksen vanhoja vuosikertoja selaileva lukija huomaa, että lehti on ollut varsin uskollinen perinteilleen: lehteä ei ole missään vaiheessa uudistettu radikaalisti, vaan uudistuksia on tehty maltillisesti. Tämä näkyy myös lehden ulkoasussa, joka toisten mielestä kuvastaa jämhätänyttä konservatismia, toisten mielestä taas arvokkaan tradition vaalimista. Mene ja tiedä, paikallaan ei kuitenkaan ole poljettu, sillä lehden osastoja on matkan varrella monipuolistettu. Merkittävä uudistus tehtiin vuonna 2005 Jari Eskolan päätoimittajuuskaudella, jolloin otettiin käyttöön Lyhyempiä kirjoituksia -osasto. Nämä kirjoitukset eivät käy läpi referee-arviointia, vaan toimitus ja kirjoittajat yhdessä viimeistelevät tekstiä. Osasto on osoittautunut onnistuneeksi ratkaisuksi, joka on avannut mahdollisuuksia saattaa tutkimuksia julkisuuteen hieman kevyemmällä ja nopeammalla sapluunalla. Osasto antaa myös toimitukselle pelivaraa julkaisemaan kirjoituksia, jotka eivät yllä aivan referoidun artikkelin tasolle. Vuonna 2012 otimme käyttöön kolumniosaston, jolla on pyritty lisäämään julkaisun ajankohtaisuutta ja keskustelevuutta. Kirjoittajiksi kolumneihin on kutsuttu maan eturivin kasvatustieteilijöitä, joiden joukossa myös toimitusneuvoston jäsenet ovat kantaneet kortensa kekoon. Myös sosiaalisessa mediassa lehtemme on ajan vaatimusten mukaisesti esillä. Kasvatuksen ajankohtaisuutta on lisätty myös vahvistamalla Puheenvuoroja-osastoa. Olemme esimerkiksi kutsuneet joka vuoden neljänteen numeroon eri kirjoittajilta ajankohtaisia, yleensä Kasvatustieteen päivien teemaan liittyviä kirjoituksia. Näistä puheenvuoroista onkin kehkeytynyt mielenkiintoisia kokonaisuuksia. Tämän numeron tasa-arvoon liittyvät puheenvuorot käyvät hyvästä esimerkistä. Tätä traditiota kannattaa jatkaa ja kehittää.

Tutkijoiden, yliopistojen ja muiden tutkimuslaitosten välinen kiristynyt kilpailu akateemisen kapitalismin markkinoilla yhdistettynä julkaisutoiminnan räjähdysmäiseen kasvuun on asettanut julkaisujen laadun arvioinnin entistä merkittävämpään asemaan. Suomessa tämä merkitsi julkaisujen luokittelujärjestelmän eli Julkaisufoorumin (JUFO) pystyttämistä joitakin vuosia sitten. Järjestelmässä ulkomaiset ja kotimaiset julkaisut jaetaan kolmeen luokkaan niiden arvioidun laadun mukaan. Ensimmäisen tason julkaisut määritellään perustasoon, 2-kategorian julkaisut johtavaan tasoon ja julkaisujen "Rolls Royce-luokka" korkeimman tason 3-luokkaan. Tämän lisäksi ilmestyy runsaasti luokittelemattomia tieteellisiä julkaisuja. Kasvatus on pärjännyt kilpailussa hienosti, onhan se JUFO-luokituksessa noussut 2-tasolle. Tämän korkeammalle ei suomenkielinen julkaisu periaatteessa voi juuri noustakaan. Kasvatus onkin selkeästi alan johtava kotimainen julkaisu ja painotetusti suomenkielinen, mistä osoituksena on sekin, että reilun kahdenkymmenen viimeisen vuoden aikana (1990–2014) julkaistuista 614 tiedeartikkelista vain 18 on ollut ruotsinkielisiä ja kuusi englanninkielisiä. Uusi tutkimuksen ja julkaisemisen kulttuurin muutos sen sijaan näkyy myös Kasvatuksessa: 1990-luvun lopulle saakka julkaistut artikkelit olivat tavallisimmin yhden henkilön kirjoittamia, mutta viimeisten viiden vuoden aikana selvään enemmistöön ovat nousseet kahden tai useamman kirjoittajan artikkelit.

Sijoittuminen 2. tasolle on lisännyt toimitukselle tarjottujen artikkelikäsitteiden määrää. Toistaiseksi on vaikea arvioida, onko lehden tieteellinen taso tämän myötä myös oikeasti noussut. Näyttäisi siltä, että ennen kaikkea tutkijanurallaan nuorempien kirjoittajien määrä on kasvanut. Paine julkaista kansainvälisissä lehdissä näyttää olevan niin kova, ettei tason korotukseen näytä houkuttelevan maan tutkijakaartin "terävintä kärkeä" julkaisemaan Kasvatuksessa aiempaa enemmän.

Artikkelianalyysimme perusteella Kasvatus profiloituu varsin monipuolisena alan yleislehtenä. Opetusta koskevat (didaktiset) artikkelit ovat tarkastelujakson aikana olleet enemmistönä, ja ne kattavat neljänneksen kaikista artikkeleista. Seuraavina erottuvat kasvatussosiologiaa

ja kasvatopsykologiaa käsittelevät artikkelit. Nämä kasvatustieteen kolme osa-aluetta kattavat yli puolet kaikista artikkeleista. Vain joka kymmenes artikkeli on metodologis-teoreettisesti painottunut. Kasvatusfilosofiaa ja kasvatushistoriaa käsittelevien artikkeleiden osuudet jäävät varsin alhaisiksi, vain noin viiden prosentin tietämille. Kasvatushistoriaa – ja osin myös filosofiaa – käsittelevät artikkelit ovat luonnollisesti kanavoituneet *Kasvatus & Aika* -lehteen. Silmiin pistää myös erityspedagogiikkaa käsittelevien artikkelien vähäisyys. Kokonaiskuva voidaan kuitenkin luonnehtia laaja-alaiseksi: edellisten osa-alueiden lisäksi erottuivat aineistossamme omiksi sisältökategorioikseen koulutuspolitiikka ja vertaileva kasvatustiede sekä arviointi. Monipuolisuutta vahvistaa myös se, että lehdessä julkaistaan yhtä lailla sekä kvalitatiivisella että kvantitatiivisella otteella tehtyjä tutkimuksia. Laaja-alaisuus luonnollisesti myös karkottaa osan lukijoista ja kirjoittajista, sillä karu totuus on, että tutkimuksen jatkuvasti eriytyessä on keskityttävä juuri oman spesiaalialan julkaisuihin. Laaja-alaisuudesta huolimatta kirjoittajat tulevat edelleen sittenkin pääsääntöisesti oman ”perheen” piiristä. Tulevaisuudessa voisi toivoa Kasvatuksen kehittyvän monitieteisempään suuntaan. Teemanumerot antavat tähän hyvät mahdollisuudet.

Tulevaisuuden ennustaminen kovin pitkälle on nykyisessä maailman muutosten myllerryksessä hankalaa, ellei peräti mahdotonta. Näyttäisi kuitenkin siltä, että Kasvatus muuttuu vallalla olevan julkaisupolitiikan myötä jollakin aikavälillä vääjäämättä avoimesti verkossa julkaistavaksi open access -leheksi (nk. kultainen malli). Tähän asti täyden avoimuuden esteenä on ollut yksinkertaisesti raha, sillä ilman lehden tilausmaksuja julkaisun nykyisen laajuinen ja laatuinen toimituksen ja toiminnan ylläpitäminen ei olisi mahdollista. Tässä onkin julkaisun toimitukselle ja toimitusneuvostolle varmasti lähivuosiksi yksi iso haaste, kuten muillekin maamme painetuille tiedelehdille, mutta ehkä avoimuus avaa lehdille myös uusia mahdollisuuksia. Toki Kasvatustakin voi jo lukea verkossa Elektra-tietokannan välityksellä, mutta vasta vuoden viiveellä ja tunnuksien takana. Kasvatus on ollut jo vuosia Elektran luetuin tieteellinen julkaisu.

Vetäydymme vuoden lopulla hyvin mielin päätoimittajan tehtävästä. Aika on ollut antoisaa, jos kohta toisinaan raskastakin. Reilusti yli satavuotias Kasvatus kantaa edelleen hyvin ja täyttää varmasti vielä pitkään paikkansa tieteenalamme ainoana yleisjulkaisuna Suomessa. Lehdeä kannattelevat monet ihmiset. Haluamme kiittää lämpimästi kuluneista vuosista toimittaja Kaisa Leinoa ja hänen seuraajaansa Anna-Maija Tuuliaista, samoin kaikkia niitä arvioitsijoina toimineita tiedemiehiä ja -naisia, jotka tieteellisessä talkoohengessä ovat toimineet artikkelien laadun vartijoina ja kehittäjinä. Kiitämme myös lehden toimitusneuvostoa rikkumattomasta luottamuksesta. Suurin kiitos tietenkin kuuluu kaikille kirjoittajille, joita ilman ei olisi mitään Kasvatusta. Tuleva(i)lle päätoimittaja(i)lle toivotamme menestystä matkaan!

Arto Jauhiainen – Juhani Tähtinen